

Iz dnevnika

Robinson

Filip Kalan

V časih posedam doma v poltemi in gledam, kako se večer nagiba v noč in kako se ljudje vračajo z dela. Na cesti pred hišo se prižigajo luči in v sobo lezejo široke, mehke sence. Ob teh urah mi je pri srcu tesno in prijetno hkratu — zdavnaj pozabljena doživetja, odmaknjena današnjemu dnevu in navidez že izčrpana in mrtva, se porajajo znova, živo in jasno, kakor bi se za trenutek ustavil čas. Odkod to večerno občutje? Čemu rahli nemir v mojih mislih? Večer je tih in vsepovsod je spokojna tišina. Samo prisluhniti moram in že vstajajo spomini. Ali nisem nekoč prav tako posedal v somraku, poln nejasnih sanj in želja? Med vojno je bilo, v mojih prvih otroških letih. Oče je bil v Karpatih in mati se je trapila v službi, jaz pa sem hodil v šolo in ves popoldan sem pohajkoval: kakor večina mestnih otrok, ki niso imeli ne bratov in ne sestra, sem bil malone zmerom navezan samo nase. Res, da me je mati izročala sosedam v varstvo, toda kdo bi bil venomer pazil na otroka; nemirni časi so bili in skrbi je bilo veliko. Zame so bil ti popoldnevi najlepši, kar sem jih kdaj doživel. Potepal sem se po cestah, stikal po dvoriščih stanovanjskih kasarn, se smukal čez velika križišča v sredini mesta, skrit v gneči med avtomobili in tramvaji, neopažen od vseh teh neznansko odraslih in pametnih ljudi, ki se jim je vedno kam mudilo, če si jih vprašal za pot ali karkoli. Strmel sem v izložbe, gledal skozi okna gostiln in kavarn, ves omamljen od neomejene svobode, ki sem je bil deležen; obešal sem se zadaj na vozove in odkrival kot slepi pasažir oddaljene mestne okraje, kuhal sem s fantalini svojih let nič koliko pustolovskih naklepov in prihajal domov šele pod večer, preden so se ljudje vrnili iz služb. Potlej sem često posedal na stopnicah v veliki najemniški hiši, kjer sva stanovala z materjo. Naslanjal sem se na ograjo za seboj, prijetno utrujen, kuštrav in raztrganih hlač, veke so se mi povešale od zaspanosti in vsa okolica se je polagoma pogrezala v spokojen mir. Zunaj so že gorele luči, na stopnišču pa je bilo še temačno, le skozi visoka okna na podestih je prihajala komaj zaznavna, medla svetloba in risala čudne pošasti v zasenčeni prostor. V toplem somraku je skrivnostno odmeval šum večernega mesta. V takih trenutkih med dnevom in nočjo, med poslednjimi budnimi mislimi in prvim spancem, ko je v meni še vse utripalo od popoldanskega klatenja, so se me lotevale sanje, ki jih sanja pač sleherno deško srce: da pojdem nekoč po svetu, daleč po svetu, iskat sreče in velikih dejanj.

Takrat mi je bilo šest ali sedem let, vsak dan je bil poln novih odkritij in razburljivih dogodkov je bilo nemalo; za vsakim vogalom so prežale nenavadne pustolovščine. In res sem kaj kmalu zašel v vrtimec

hudih nevarnosti, ki sem jih pa vse srečno prestal — saj smo celo kot odrasli v skrivnih koticah svoje domišljije zmerom junaki in zmagovalci, pa naj nas življenje sicer še tako brca in pesti. Moja velika želja se je izpolnila: s prijateljem Robinzonom sva šla po svetu. Morje naju je neslo v tujino; valovi, visoki kakor gore in težki ko svinec, so metali ladjo sem in tja, da so bradati, žganja, kvant in vsega hudega vajeni mornarji padali na kolena ter izgubljali pamet in razsojo; maroški gusarji so naju ujeli in le po naključju sva ušla iz suženjstva; v Braziliji sva sadila sladkorni trs in skoraj bi bila postala že mirna in spodobna poljedelca, da naju sla po dogodivščinah ni zapeljala v nove stiske in težave: spet sva odjadrala v daljne kraje in se klatila, dokler naju ni zajel véliki brodolom v Karibskem morju.

Vse do tega mesta sem sledil mojstru Defoeu pazljivo in poslušno kakor le more slediti otrok, ki bere svojo prvo knjigo. Sprva sem slovkoval besedo za besedo, kajti branje mi še ni šlo preveč gladko izpod rok, in polagoma sem se se jel čuditi, kako so se iz vse te črne zmede črk in zlogov porajali stavki, čudežni in zagonetni. Kako je tekla ta govorica, vse drugače ko govornjena beseda in vendar tako zelo podobno! Robinzon mi je bil prijatelj, rad sem ga imel kot starejšega in pametnejšega tovariša, ki me je vzel s seboj na dolgo in zamudno pot, mi tešil najljubše želje in uresničeval najskrivnejše namere. Vodil me je in me čuval, delil sem z njim veselje in žalost in se mu hvaležno podrejal — toda bila sva dva človeka, različna in samostojna, čeprav sorodna po srcu in nemirni krvi. V trenutku pa, ko je morje pokrilo potaplajajočo se ladjo, ko je vihar docela preglušil glasove, ki so klicali na pomoč, in se je vse, kar je bilo živega, dušilo v valovih, me je stisnilo v grlu, sapa mi je jela pohajati in nič več nisem bil pokoren in strpen bralec. Prepričan sem bil, da je mene zadel pošastni brodolom in da se zdaj začenja vse drugačen ples, da ne morem več kar slepo in nedejavno občudovati svojega prijatelja ter odlašati z lastnimi dejanji, marveč da moram nemudoma sam poseči v dogodek. Tedaj sem v vročici svoje domišljije storil svoje prvo ljubezensko nasilje: spozabil sem se nad dobrim Robinzonom in si ga tako docela prisvojil, da je skopnela njegova narava kakor bi bil klavrno poginil z drugimi pomorščaki. Nič več ni bilo dvojnosti med nama, bila sva eno, združila sva se v eno samo osebo, zakaj odslej sem bil jaz junak in brodolomec Robinzon, ki se je rešil na samotni otok. Slišal sem samo še krike obupanih mornarjev in s poslednjimi močmi sem se ujel za skalo blizu obale. Pozneje me je voda pljusnila na breg. Pokleknil sem in se zahvalil za srečno rešitev: postal sem gospodar in kralj dežele, kjer se je primerilo toliko čudovitih prigod. Na splavu sem odvažal ostanke s potopljenega broda, si gradil v votlini pod hribom taborišče z gosto zaraslimi barikadami, streljal sem divjad in se boril z ljudožrci, redil koze, sejal riž in pšenico, tesal čoln,

žgal posodo iz gline, zarezoval dneve v koledarsko bruno in se razgledoval po ladjah na obzorju.

Knjige so kakor ženske: nenadoma stopijo v krog našega čustvovanja in zbude v nas sladak in tesnoben nemir. Vse do smrti nas spremljajo, venomer znova prihajajo in odhajajo po naši poti in mnoge utonejo v pozabi, da ostane po njih samo še utrip veselih in žalostnih ur, ki so nam jih dale. Iščemo jih in bežimo pred njimi kakor pred ljubljenimi ženskami in ob vsakem slovesu si s komično resnobo zatrjujemo, da ne bomo nikdar več ljubili — dokler nas življenje ne postavi na laž. Prav velike knjige pa imajo čudovito lastnost, ki jo imajo samo žene naših sanj: zmerom žive v tihem pričakovanju in se nam nikdar ne vsiljujejo, in če se v stiskah in zadregah svojega srca skesani in razočarani povrnemo k njim, nas sprejmejo s smehljajem, lepše in mlajše ko kdajkoli prej, nikdar užaljene, nikdar ljubosumne, zmerom pripravljene, vse odpustiti in podariti vso svojo lepoto samo nam.

Ali se je res ustavil čas? Mar niso pretekla dolga in nemirna leta? Večer je in na stopnicah posedam in vse je tako ko v zdavnaj minulih časih. Truden sem in čevlji me tišče in na desnem kolenu imam nekakšno prasko in ves čas premišljujem, da me gospa Hartmanova ni hotela po kosilu pustiti na dvorišče in da sem ji komaj ušel in da smo na dvorišču igrali frnikule in da sem jih imel že polno pest in da jih zdaj nimam več zato ... zato, ker so prišli „oni“ s sosednjega dvorišča in so imeli preklje s seboj in so se naravnost s smetišča zakadili v nas in mi je eden vzel vse frnikule in sem jaz rekel, da to ni prav in da so frnikule moje, oni je pa rekel, da so zdaj njegove in da naj bom tiho, žaba nemarna, in potlej smo se še malo zakadili v „one“ in smo jih napodili, imenitno smo jih napodili, čez smetišče in čez plot, in na plotu sem se zataknil, prava reč, pa tudi s kolenom sem se zadel v žico, tisti s krogljicami pa jo je le dobil, s prekljo sem ga po glavi, pa še njegova je bila tista preklja! Samo frnikul mu nisem mogel vzeti, ker jih je imel v žepu, in zdaj jih ni več in tudi s hlačami ni vse v redu, skriti bi jih moral, ampak ne morem, ker ima gospa Hartmanova ključ od našega stanovanja in ji ga je dala mama, da ne bi spet ušel in gospa Hartmanova me bo gotovo zatožila in mama bo rekla, da sem že včeraj potrgal hlače in da moram precej v posteljo, in potlej mi bo vzela zvezek in barvaste svinčnike in ne bom mogel popraviti tiste risbe, kjer manjka drevo pri taborišču, pa tudi Petku ne bom mogel napraviti nove perjanice!

In Petek je bil lep, skoraj najlepši! Stal je pod zelenim drevesom in v život je bil rdeč ko opeka, pravi Indijanec je bil in ker sem ga že zdavnaj navadil krščanske vere, je nosil okrog bokov marogasto cunjo, ki je bila na las podobna materinemu predpasniku, in na predpasniku je bilo na-

pisano „PETEK“, da ga ne bi nepoučen gledalec zamenjal z menoj, z velikim Robinzonom. Tudi mater sem narisal, čeprav je rekla, da to ne gre, ker v knjigi nič ne piše, da bi bila tudi mati na otoku, ampak jaz sem jo vendarle narisal, tako iz kavalirstva in da ne bi sama ostala doma, in pa zato, ker mi je kupila zvezek in barvice in da bi jo potolažil zaradi raztrganih hlač: sedela je pred „trdnjavo“, roke je razkrilila na obe strani kakor tisti možički, ki jih potegneš za vrstico in migajo, lase je imela zelo dolge in kuštraste kakor se spodobi za življenje na otoku, in ker ji nisem vedel dati pravega okrasa, sem ji naslikal v lase veliko, živo rdečo pentljo. Zraven nje pa sem stal jaz, opasan in okomatan, ob boku mi je visela sekira, ki je segala skoraj do tal in z desno roko sem se naslanjal na puško nekako tako, kakor gospodje na starih fotografijah drže palico, in nogo sem izprožil daleč naprej, da sem bil videti bolj viteški in postaven. Mi-slim, da je bila ta noga predolga, hudo predolga in tudi prsti na nogi so bili bolj podobni petelinjim krempljem, ampak v celoti sem bil prav zadovoljen s seboj, nič slabši nisem bil od pravega Robinzona in nič manj bo-jevit; in še danes sem na tihem ponosen, če se spomnim na svoj umotvor.

Zdaj vem, zakaj tako rad posedam v poltemi in gledam, kako se večer nagiba v noč in se na cesti pred hišo prižigajo luči; vem, zakaj mi je pri srcu tesno in prijetno hkratu. Spokojna tišina je vsepovsod in iz pozabe vstajajo čudežno žive podobe iz otroških dni: stopnice vidim, topli somrak velike najemniške kasarne čutim v sebi, široke, mehke sence lezejo po ste-nah in iz večernih ulic prihaja rahel odmev. V teh urah mnogo razmišljam o tebi, prijatelj Robinzon! Zdaj sem že velik in odrasel in nič več se ne spodobi, da bi govorila o sreči in o pustolovščinah, nič več, da bi s Petkom hodila po otoku in se borila z ljudožrci, pa tudi o papigi in o starih mu-šketah ne smeva preveč govoriti, sicer bodo rekli, da sva otročja in da iz naju ne bo veliko. Ampak, ker sem te imel tako rad, ti že moram povedati, da se mi včasih hudo toži po tebi. Še zmerom utripa v meni nemirna sla po dejanjih in velikih dogodivščinah in čeprav so danes vse nemirnejši časi kot takrat, ko so naju ujeli maroški gusarji, se jih nič ne bojim in če bo med nami kaj takih fantov kakor si bil ti, viteških in tvegavih, pogumnih in iznajdljivih, takih, ki sovražijo spodobnost in dremanje za zapečkom, potlej bomo že v pravem trenutku zasukali rokave in zgrabili življenje za vrat! In če bom nekoč že star in nadložen in bodo otroci se-deli okrog mene in mi basali pipo, takrat ne bom pozabil nate, prijatelj Robinzon; pravil jim bom zgodbe, čudovite zgodbe o hrabrih pomorščakih in o ljudožrcih, o Karibskem morju in o tebi, ki si bil pravi fant od fare in si me vzel s seboj na dolgo in zamudno pot, iskat sreče in velikih dejanj.